

BIBLIOTEKSPLAN
FÖR
MARIESTADS STADS BIBLIOTEK
HUVUDBIBLIOTEK & FILIALER

MARIESTADS
KOMMUN

KULTUR- OCH FRITIDSFÖRVALTNINGEN
MARIESTADS KOMMUN
MARS 2005

Innehållsförteckning	sida
Förord	3
Mariestads Stadsbibliotek	4
Omvärlden	
Omvärldsanalys	5
Nätverk och samarbetspartners	7
Analys av biblioteksverksamheten	
SWOT-analys	9
Målgruppsanalys	10
Övergripande verksamhet, beskrivning och åtgärdsförslag	
Media och IT	11
Information och marknadsföring	13
Utbildningsplan	15
Verksamhetsbeskrivning och åtgärdsförslag för specialfunktioner	
Barn- och ungdomsverksamhet	16
Filialverksamheten	17
Social verksamhet	18
Studiestödande verksamhet	20
Västgötasamlingen	21
Mariestads Bildarkiv	23
Förslag till prioritering under år 2005	24
Bilagor	
1. Delmål för biblioteksverksamhet ur Kulturpolitiska mål för Mariestads kommun antagna av fullmäktige 2001	26
2. Bibliotekslagen SFS 1996:1596, tillägg SFS 2004:1261	27
3. UNESCOs folkbiblioteksmanifest	28

Förord

Enligt Bibliotekslagen SFS 1996:1596 7 a §, lagändring SFS 2004:1261 skall kommuner och landsting anta planer för biblioteksverksamheterna. Lagändringen trädde i kraft den 1 januari 2005. En ändring som välkomnades av många. Nu gavs möjligheten att få en större politisk tyngd för biblioteksverksamheten i kommunerna.

Svensk Biblioteks förening beskriver en biblioteksplan med följande ord:

Med en biblioteksplan avses ett politiskt förankrat styrande dokument som omfattar analys av det samlade biblioteksbehovet i en kommun och åtgärder för hur dessa behov ska tillgodoses. Denna biblioteksplan ska förutom folkbiblioteksverksamheten också innefatta biblioteksbehovet vad gäller utbildning, omsorg, vård och näringsliv.

Även en lång resa börjar med ett litet steg. Denna biblioteksplan är Mariestads kommuns första steg på en lång, spännande och utvecklande resa för medie- och informationsförsörjningen i kommunen. En resa som börjar med det som ligger närmast och verkar som bas – Mariestads Stadsbibliotek med filialer.

Kultur- och fritidsförvaltningen inledde arbetet med biblioteksplanen konkret i januari 2004. All bibliotekspersonal hade då en gemensam dag med genomgångar, analyser och diskussioner. Bibliotekspersonalen har utbildning inom biblioteksområdet och i många fall lång erfarenhet. De känner sin verksamhets brister och möjligheter. Personalen hyser en kunskap som är viktig att ta fram och ta tillvara. Dagen gav kraft och idéer och en vilja till att börja en gemensam resa. Dagen förankrade hos personalen vikten av biblioteksplanarbete.

Under året 2005 kommer förvaltningens arbete med projektet Balanserad styrning – Vägvisaren - pågå och genomföras, vilket ger skrivna målformuleringar och direktiv för alla verksamheter. Vägvisaren kommer att vävas in i nästa biblioteksplan, vilken då breddas och även tar upp skolbibliotek, förvaltningsbibliotek och det alltmer djupgående samarbetet med grannkommunerna Töreboda och Gullspång.

Ett första steg är nu taget.

Gunilla Broberg
Helena Jannert

Mariestad mars 2005

Mariestads Stadsbibliotek

Mariestads Stadsbibliotek består av huvudbibliotek, tre integrerade folk- och skolbibliotek och en utlåningsstation.

Tillgång till biblioteksservice är en viktig grundbult i demokratin. För att kunna delta i en demokratisk process krävs tillgång till information samt en god förmåga att läsa. Mariestads Stadsbiblioteks främsta uppgift är att förmedla kultur och tillhandahålla information.

Ett rikt mediebestånd av böcker, tidskrifter, e-tidskrifter, dagstidningar, videofilmer, talböcker, kassettböcker, cd-böcker, storstilböcker, e-böcker, CD-romskivor, språkkurser, bok & band, databaser, mikrofilm och microfiche för släktforskning och fotografier utgör grunden för verksamheten.

Att kompetent och utvecklingsinriktad personal driver verksamheten i en god och berikande arbetsmiljö är grundläggande för all biblioteksutveckling i kommunen.

Verksamheten i siffror:

Personal:	4,25 bibliotekarietjänster 5,8 assistenttjänster 1 vaktmästartjänst
Personalkostnad:	4 320 tkr
Medieanslag:	926 tkr varav kostnader för databaser 50 tkr
Biblioteksdatasystem:	LIBRA
Underhåll LIBRA:	100 tkr
Lokalkostnad inkl städ:	540 tkr
Övrig driftskostnad:	380 tkr
Kapitaltjänstkostnader:	230 tkr
Öppethållande:	48 timmar/veckan på huvudbiblioteket 28 timmar/veckan på filialerna totalt 76 timmar i veckan reducerat öppethållande sommartid

Mariestads Stadsbibliotek har Kulturpolitiska mål för Mariestads kommun antagna av fullmäktige 2001, Bibliotekslagen SFS 1996:1596 och UNESCOs folkbiblioteksmanifest att utgå ifrån för sin verksamhet.

Omvärldsanalys

Bibliotekets verksamhet präglas och påverkas av omvärlden. Från den lilla världen runt knuten till den stora omvärlden – EU, terrorattacker och enorma informationsflöden. Förändras omvärlden förändras även förutsättningarna för och kanske också målen för biblioteksverksamheten.

Nationellt sett så minskar antalet lån på folkbiblioteken medan antalet biblioteksbesökare ökar. Efterfrågan på kvalificerad service ökar. Biblioteken möter alltmer sammansatta och nya medborgarbehov, bland annat kraven på 24 timmars service. Detta gäller även för Mariestads Stadsbibliotek. Under de senaste åren har utlåningen av böcker minskat medan antalet besökare ökat. Den minskade utlåningen kan delvis förklaras av den stora pocketutgivningningen samt sänkt bokoms.

Många biblioteksfilialer har lagts ner runt om i landet under de senaste åren. Ekonomiska besparingar och minskat invånarantal har varit anledningen till nedskärningarna. I Mariestads kommun lades filialen i Ullervad ner 1993 och filialen i Sjötorp gjordes om till utlåningsstation 2004.

Kommunens svaga ekonomi

Kommunerna i landet är satta under stor ekonomisk press så även i Mariestad. Diskussioner om vad som skall vara kommunala åtaganden pågår. Folkbiblioteket är därmed i ett utsatt läge som måste beaktas. Biblioteket har en stark förankring bland allmänheten. Drygt 12 000 aktiva lånekort är registrerade i bibliotekets datasystem. Biblioteket måste växa sig starkt även inom den kommunala förvaltningen för att stärka sin funktion.

Demografiska utvecklingen i kommunen

I Mariestads kommun är 20 % av befolkningen över 65 år. Nästan hälften av befolkningen är över 45 år. Det ökande antalet äldre medborgare medför ökat behov av service anpassat till äldres efterfrågan och behov. Biblioteket måste på sikt förändra och utöka både bokbestånd och personalresurser i relation till åldersstrukturen i kommunen. Större krav på bekväma sittplatser, ökat behov av talböcker, böcker med stor stil och ”Boken kommer”service bör beaktas i framtiden.

Hälsoläget i kommunen

Ohälsotalen är höga i landet och flera utredningar pågår om hur landet skall få friskare medborgare. Bibliotek bör spela en viktig roll för medborgarna när det gäller kunskapsinhämtande om kost, motion och hälsa. Stadsbiblioteket erbjuder även rekreation, fantasi och kulturupplevelser som är viktigt för ett gott välbefinnande. Biblioteket samarbetar idag med Apotekets hälsotorg framförallt med litteraturtips. Ökat samarbete med flera olika samarbetspartners i hälsofrågor bör tas, såsom kommunens folkhälsoplanerare, vårdcentraler, MVC och BVC.

Integration

I Mariestads kommun är 12 % av befolkningen utrikes födda eller har utländskt medborgarskap*. Språket är en viktig nyckel till en lyckad integration i samhället. Biblioteket utgör en viktig resurs för erövringen av svenska språket samt för förankringen och tryggheten i modersmålet. De stora invandrargrupperna i Mariestad har finska, gujarati, persiska och arabiska som modersmål. Det finns även många andra språkgrupper som frågar efter litteratur. Mariestads Stadsbibliotek besöks av många nya svenskar och asylsökande. Efterfrågan på lexikon och språkkurser är stor. Biblioteket måste utveckla sin verksamhet för invånare med andra språk än svenska för att möjliggöra en lyckad integration.

Digitala klyftor

Justitiedepartementet tillsatte 2002 Arbetsgruppen för IT och demokrati. Arbetsgruppen har lagt fram utredningen Strategier för att minska de digitala klyftorna. Flera förslag från utredningen berör direkt folkbiblioteken.

”Folkbiblioteken bör garantera medborgarna tillgång till Internet för information, kunskapssökande och möjlighet till deltagande i den demokratiska processen.”

Mariestads stadsbibliotek har idag endast tre stycken datorer med Internetkoppling. Behovet av fler uppkopplingar är stort.

Vidare skriver utredningen;”Samordnad kunskapsspridning om informationssökning bör erbjudas av landets bibliotek.”

Mariestads stadsbibliotek har under ett par års tid provat olika former av utbildning i informationssökning för allmänhet och vuxna studerande. Biblioteket måste arbeta vidare med att utveckla denna verksamhet.

Utbildning

Mariestads kommun ligger i ett område med låg utbildningsnivå. Endast 14 % av kommuninvånarna har eftergymnasial utbildning.

Kommunen har inget lärcentrum. Den kommunala vuxenutbildningen har under ett par år reducerats kraftigt pga. minskade ekonomiska resurser.

Biblioteket har en lång tradition av folkbildning och besöks av högskolestuderande, distansstuderande, komvuxelever, amatörforskare och kunskapstörstande allmänhet.

Biblioteket servar både det formella utbildandet och det informella.

Mariestads stadsbibliotek har under flera år utvecklat sin service och funktion för vuxnas lärande. Denna utvecklingsinsats bör få fortsätta. Skall kommunen bli en attraktiv del i framtidens arbetsmarknadsområden måste kommuninvånarnas utbildningsnivå höjas.

Socialt torg

Folkbiblioteket är öppet för alla. Det kostar ingenting att besöka biblioteket, läsa, söka information eller låna. Biblioteket är en viktig utjämnande faktor i ett samhälle som går mot ökad segregation. På biblioteket möts människor i olika åldrar, från olika sociala klasser och med olika språk. Information och kunskap är makt och måste komma alla till del oavsett ekonomi och språklig förmåga.

Biblioteket är i dagens samhälle också en av få platser utan kommersiella förtecken.

Bibliotekets uppgift som utjämnande faktor, social och kulturell mötesplats och ett verktyg för en lyckad integration är väsentlig och kommer att få en allt kraftigare betydelse.

Mariestads stadsbibliotek är idag mycket trångbott vilket medför bland annat, för få Internetdatorer, få sittplatser, trångt och otillgängligt bland bokhyllorna, få och dåliga utställningsytor. Utbyggnadsförslaget, framtaget 2001, bör genomföras.

Siffrorna är statistik från SCB gällande år 2003.

Nätverk och samarbetspartners

Mariestads Stadsbibliotek samarbetar med flera olika kommuner, aktörer och deltar i projekt.

Kommunal nivå

Vadsbogymnasiets bibliotek

Vadsbogymnasiet har ett gymnasiebibliotek med en bibliotekarie och en biblioteksassistent. Bibliotekets bestånd är mycket bra och gediget. Gymnasiebibliotekets bestånd registreras och ingår i den gemensamma bibliotekskatalogen för Mariestad, Töreboda och Gullspångs kommuner. Beståndet kommer således även övriga kommuninvånare till godo.

Gymnasiebibliotekarien deltar i mån av möjlighet vid de utbildningar stadsbiblioteket anordnar gällande biblioteksdatasystemet. Samarbetet mellan huvudbiblioteket och gymnasiebiblioteket är gott men skulle kunna utvecklas vad det gäller t.ex. personalutbildningar och möten i gemensamma frågor.

Övriga skolbibliotek på grundskolenivå är mycket eftersatta med ingen eller mininivå på medie- och personaltillgång, med undantag av biblioteksfilialerna.

Skolorna i Hasslerör, Lugnås och Lyrestad har integrerade folk- och skolbibliotek i skollokalen. Folkbiblioteket står för media och personal, skolan för lokalen.

Komvux och stadsbiblioteket har sedan mitten av 1990-talet skrivna avtal. Avtalen medför att stadsbiblioteket ger biblioteksservice till studerande och lärare vid Komvux. Komvux flyttade hösten 2004 till Marieholmsskolan som ligger längre ifrån Stadsbiblioteket än tidigare.

Hantverksskolan Dacapo

Hantverksskolan Dacapo anordnar utbildningar inom bygghantverk, trädgård och landskapsvård. Skolan går från att erbjuda KY-utbildningar till reguljära högskoleutbildningar. Målet är att Hantverksskolan även organisatoriskt ska ingå i Göteborgs universitet. Ett högskolebibliotek med därtill hörande tjänst och service har byggts upp sedan 2003. En bibliotekarie arbetar både vid Hantverksskolan Dacapo och Mariestads Stadsbibliotek.

Kriminalvården

Stadsbiblioteket och Kriminalvården i Mariestad har skrivit avtal som reglerar vilken biblioteksservice de intagna skall få genom Stadsbibliotekets försorg. Kriminalvården har för närvarande tre enheter i Mariestad – häkte, anstalt och öppen anstalt. Ett fängelse byggs upp och tas i bruk under våren 2005 på Johannesbergsområdet.

Sjukhusbibliotek

Sjukhusbiblioteket är beläget på Mariestads sjukhus, första planet mitt emot sjukhusets provtagning och laboratorium. En bra och central placering som gör att många hittar dit. Personal från Stadsbiblioteket går dit en gång i veckan i fyra timmar. Det ordnas även bokdepositioner ute på avdelningarna.

Flera neddragningar har drabbat sjukhusbiblioteket som nu har en mininivå gällande inköp och personaltid. Avtal finns mellan Stadsbiblioteket och regionen som reglerar verksamheten.

Regional nivå

MTG Mariestad, Töreboda och Gullspångs bibliotek samarbetar över kommungränserna. Biblioteken har ett gemensamt biblioteksdatasystem, samarbetar om katalogarbetet och genomför gemensamma datautbildningar. Låntagarna kan använda sitt lånekort i alla tre kommuner samt lämna åter på alla ställen. Media lånas sinsemellan biblioteken.

BRO-projektet är ett projekt där elva bibliotek i Skaraborg undersöker samarbetsformer och utvecklingsvägar för biblioteken. Högskolan i Skövdes bibliotek är med i projektet som en aktiv part. Projektet startade i februari. Projektet bekostas genom stöd från Finansdepartementet, Regionens kulturnämnd och deltagande kommuner. Projektet kommer att utvärderas vid projekttidens slut – hösten 2005.

Regionbiblioteket Västra Götaland serverar folkbiblioteken i regionen med media, information, rådgivning, fortbildning och stimulerar till utveckling. Regionbiblioteket har byggt upp och förhandlat fram ett förmånligt transportsystem för media inom regionen mellan de tre värdbiblioteken i Borås, Göteborg och Skara och övriga bibliotek. Mariestads Stadsbibliotek använder detta transportsystem för merparten av sina fjärrlån.

SIM – (Sydsvenskt informations- och mediasystem) SIM är ett samverkansprojekt mellan läns- och kommunbibliotek i södra Sverige. Projektets syfte är att förbättra och förenkla informations- och medieförsörjningen i södra Sverige. En samsöksportal - **Sesim** byggs upp och utvecklas i projektet. Mariestad, Töreboda och Gullspångs mediekatalog är samsökbar i Sesim från våren 2005.

Nationell nivå

Biblioteksverksamheten i Sverige har en lång tradition av samarbete mellan biblioteken. **Fjärrlånesamarbetet** är väl utbyggt med värdbibliotek, lånecentraler i Malmö, Stockholm och Umeå samt specialbibliotek som Internationella biblioteket och TPB - Tal- och punktskriftsbiblioteket.

KULDA är en verksamhet som drivs gemensamt av Sveriges länsbibliotek, med stöd av Statens kulturråd. KULDA genomför samköp av nättjänster och bedriver utbildnings- och utvecklingsverksamhet för folk- och skolbibliotek i hela landet.

SWOT-analys av folkbiblioteksverksamheten i Mariestad

Starka och svaga sidor samt hot och möjligheter för verksamheten.

Utarbetad av bibliotekspersonalen 22 januari 2004

Verksamhetens starka sidor

Användarna: öppet för alla, kravlöst, välbesökt och väl förankrat hos många

Lokaler: huvudbiblioteket har vackra lokaler med kulturhistorisk värde samt bra parkering. Filialerna ligger centralt i respektive ort.

Nätverk: flera samarbetspartners, tex. föreningar, LSS, skolan, MTG, Skaraborg – BRO-projektet

Personal: kompetent personal, personligt och proffsigt bemötande

Samlingarna: unika samlingar - Västgötasamlingen och Mariestads Bildarkiv, stort bokbestånd i magasinet

Teknik: bra, ny server (inköpt 2003), tekniskt välrustade just nu, 24-timmars tillgänglighet med webbportalen

Verksamhetens svaga sidor

Användarna: mer öppet önskvärt.

Ekonomi: verksamheten urholkas av ständiga besparingar pga. bristande ekonomiska resurser i kommunen.

Lokaler: huvudbiblioteket trångt, huset är för litet, dålig fysisk och teknisk tillgänglighet

Marknadsföring: svag marknadsföring av biblioteksverksamheten.

Nätverk: dålig politisk förankring, osynliga i kommunen

Personal: sned könsfördelning, bemanningen i information- respektive lånedisk är ej anpassad efter behov, fysiskt tungt arbete för personalen

Samlingarna: vissa media saknas (video, CD, musik)

Teknik: för få internetdatorer för allmänheten, alltför beroende av IT-support, ny och bättre kopieringsmaskin behövs

Verksamhetens möjligheter

Användarna: bibliotekets verksamhet har stora möjligheter eftersom det är en positiv verksamhet med ett starkt varumärke som når alla. Det livslånga lärandet är här för att stanna. Det gäller att satsa framåt – på morgondagen. Att satsa på barnverksamheten är att satsa på framtiden. En stor grupp – fyrtilialisterna går snart i pension. De är aktiva och kravstarka.

Lokaler: ombyggnadsförslag för huvudbiblioteket finns

Nätverk: samarbetet Mariestad, Töreboda och Gullspång, samarbete inom kommunen mellan förvaltningar, Dacapo,, samarbete med invandrargrupper, regionala och nationella samarbeten

Personal: personalens kompetens, använd statistiken mer för bemanningen i diskarna, det goda mötet.

Samlingarna: den tryckta boken behåller sin position, Bildarkivet, Västgötasamlingen, släktforskning

Hot mot verksamheten

Användarna: åldrande befolkning

Ekonomi: svag ekonomi i en kommun med sviktande skatteunderlag.

Biblioteksverksamheten konkurrerar med övriga förvaltningar om medel.

Filialnedläggning ständigt på tal vid besparingar.

Marknadsföring: omvärlden har dålig kunskap om biblioteks möjligheter och resurser

Personal: för få personaltimmar, sårbart, vaktmästeriomorganisation på gång.

Teknik: snabb teknikutveckling som kan vara svår att följa med pga. bristande resurser. Ny windowsbaserad server behövs inom två år.

Målgruppsanalys

Mariestads Stadsbibliotek, Vadsbogymnasiet och filialen i Lugnås har ca 11 000 aktiva låntagare (enheter med cirkulation i biblioteksdatasystemet). Ute på filialerna i Hasslerör och Lyrestad och utlåningsstationen i Sjötorp finns uppskattningsvis ytterligare 1 000 låntagare. Stadsbiblioteket med filialer har ca 12 000 aktiva låntagare. Aktiv låntagare kan vara enskild person eller institution. Lånekort för institutioner, tex. förskolor, gruppboende inom omsorgen, kriminalvården och sjukhuset ger många kommuninvånare biblioteksservice på deras arbetsplats.

Därtill kommer många biblioteksbesökare som inte har lånekort men frekvent använder stadsbiblioteket för att läsa dagstidningar, tidskrifter, släktforska och använda internetdatorerna.

Stadsbiblioteket med filialer når en stor del av kommuninvånarna, men inte alla.

Målgrupper som biblioteket når idag

Barn, enstaka barn, barnfamiljer och barn i grupp

Barnomsorg (barn och personal)

Ungdomar

Studerande (elever i grundskola och gymnasieskola, vuxenstuderande vid Komvux, högskola och folkhögskola samt kommunmedborgare som bedriver egna studier)

Äldre

Övrig allmänhet (50 %)

Funktionshindrade (omsorgstagare, dyslektiker, synskadade, fysiskt handikappade)

Invandrare

Släktforskare

Hembygdsforskare

Intagna på fängelset och häktet

Sjukhuset (patienter och personal)

Filialer: barn och äldre

Målgrupper som biblioteket inte når idag eller borde nå mer

Barnfamiljer

Ungdomar

Invånare med utländsk bakgrund

Äldre personer på servicehusen

Övrig allmänhet (50 %)

Studieförbund

Företag, näringsliv

Tjänstemän i förvaltningarna

Politiker i den egna nämnden och i övriga nämnder

Filialer: Ungdomar, medelålders kvinnor och män

Satsning på eftersatta grupper bör göras och då framförallt på grupperna barnfamiljer och invånare med utländsk bakgrund.

Övergripande verksamhet, beskrivning och åtgärdsförslag

Media och IT

Kort beskrivning av mediebeståndet 2004

Kvantitativt:

Antal volymer böcker 121 500 på hb varav magasin 23 231 och västgötasamlingen 6 300

Filialerna 23 560 volymer varav ca 10 000 ej är inlagda

Tidskrifter 127 prenumerationer, 5 kulturrådsstödda prenumerationer och 31 gåvor

Dagstidningar 15 varav 2 utländska

E-böcker 428 st.

Talböcker 2 937 varav 328 titlar digitala

CD-ROM och språkkurser 242 st.

Video 136 varav 96 för barn

DVD ett femtiotal för vuxna, **nyhet hösten 2004**

Bok och band 149 st.

Kassettböcker och CD-böcker 1125 st

Stor stil 752 titlar

Referens litteratur 649 st.

Databaser 14 st.

Kvalitativt:

Biblioteket har ett stort magasin vilket möjliggör ett stort bokbestånd och därmed en bred samling med klassiker samt äldre facklitteratur såsom biografier och historia.

Biblioteket har ett relativt stort bestånd av databaser och nättjänster samt tillhandahåller e-böcker och e-tidskrifter. På biblioteket saknas bland annat musik för vuxna, utländska dagstidningar och ny litteratur på norska, franska och spanska.

Flödet av media

Inköp

Det finns ingen skriven medieplan. Inköpmöten hålls varannan vecka på fredagsförmiddagen, närvarande är alla bibliotekarier och en assistent. Löpande sker beställningar varje fredag vid förfrågningar, efterhandsbeslut och återinköp.

Inköpskanaler för böcker: BTJ, Adlibris, lokal bokhandel, direkt från förlag och antikvariat.

Inköpskanaler för tidskrifter och dagstidningar: BTJ

Inköpskanaler för databaser: samköp genom Kulda och direkt från leverantör.

Biblioteket erhåller som gåva ca 700 nyutkomna titlar per år från Statens kulturråd.

Bevakning av utgivningen sker genom BTJ-häftet, den lokala bokhandeln, förlagskataloger, försäljare, dagspress, tidskrifter, KULDA-erbjudande, BTJs bokvisningar och Bok- och biblioteksmässan i Gbg.

Iordningställande av media

Biblioteket beställer böckerna i biblioteksband eller plastade förlagsband. Biblioteket köper in många titlar i biblioteksband, främst bilderböcker och skönlitteratur för att få slitstarka böcker och därmed ett bokbestånd i gott skick. Ett urval av de kulturrådsstödda böckerna plastas.

Katalogisering

Vid katalogisering importeras poster från Libris, men även egna poster skapas. Det finns en exempelsamling som beskriver hur de olika medierna skall katalogiseras. Exempelsamlingen har skapats i samarbetet med Töreboda bibliotek. En viktig del av katalogiseringen är ämnesordsättningen. Ämnesorden ökar katalogens sökbarhet för användarna. Biblioteket har i det långvariga samarbetet med Töreboda och sedermera Gullspång arbetat fram en

ämnesordlista för barn- och ungdomsavdelningen och en för vuxenavdelningen. Listorna är digitaliserade och integrerad i katalogen. Ämnesordlistan för barn samt den för vuxen skönlitteratur finns även i tryckt form.

Magasinering och gallring

Det finns i dag ingen magasinerings- eller gallringsplan. Magasinering samt gallring sker efter behov. Det utgallrade materialet skänks till skolor och föreningar, samt säljs kontinuerligt.

IT - digitala medier som tillhandahålls av biblioteket är:

CD-ROM, digitala talböcker, e-böcker, flera nättjänster – databaser, digitala uppslagsverk och e-tidskrifter.

Teknisk utrustning

Biblioteket har investerat i teknisk utrustning som datorprojektor, scanner, färgskrivare, digital kamera, cd-slip, bärbar dator, tunna klienter för undervisning samt DAISY-spelare för utlån.

Media som saknas på biblioteket idag:

Ingen musik för vuxna köps in. Musik efterfrågas dock allt mindre av låntagarna. Dagstidning på engelska, tyska och norska efterfrågas av låntagarna. För några år sedan drogs prenumerationen på den enda engelskspråkiga dagstidningen in pga. ekonomiska skäl. Utländska dagstidningar är dyra. Ny litteratur på norska, franska och spanska finns inte heller på stadsbiblioteket p.g.a. kostnadsskäl.

Efterfrågade medier där beståndet inte räcker till:

CD-böcker har fått ett oerhört uppsving det senaste året, efterfrågan är stor och utbudet litet. Biblioteket köper in nästan alla tillgängliga titlar.

Kassettböcker har under en lång tid varit mycket efterfrågade. Under det senaste året kom dock allt färre titlar som kassettböcker, förlagen går över till cd-böcker.

Stor stil - böcker med Stor stil ges ut av Storstilsförlaget. Biblioteket köper in alla titlar. Det råder en ständig efterfrågan på nya böcker i Stor stil.

Tidskrifter Inom vissa ämnen bör fler tidskrifter köpas in, t. ex. inom teknik, bilar.

Åtgärdsförslag:

- Att se över inköpskanalerna och gemensam upphandlig med andra bibliotek.
- Att skriva en medieplan. En medieplan som ger riktlinjer för budgetfördelning, inköp, tillgänglighetsarbete, gallring och magasinering.
- Att öka inköp av efterfrågade övriga media, cd-böcker, dvd, språkkurser.
- Att ta bort foliantplacering, (folianter är böcker större än 27 cm). Foliantplacering försvårar för låntagarna och ger merarbete för personalen och bör därför undvikas. Barn- och ungdomsavdelningens har nyligen genomfört en sammanslagning av folianter och vanliga böcker på fackavdelningen. Det har varit mycket lyckad.
- Att samla all skönlitteratur oavsett språk i ett rum samt, stor stils böcker, ljudböcker och talböcker. Samhället blir allt mer flerspråkigt, allt fler önskar läsa skönlitteratur på skolspråken eller på sitt modersmål. Idag är bibliotekets bestånd av skönlitteratur för vuxna spritt i flera rum.
- Att tillgängliggöra alla talböcker. De analoga talböckerna (kassetter) är placerade i magasinet. De flesta talbokslån måste handhas genom personalen. Alla digitala talböcker, DAISY-talböcker, finns däremot tillgängliga på öppen hylla.
- Att ändra ordningen av hyllplaceringen. Biblioteket har en egen uppställning av de olika signumerna. Den nuvarande ordningen upplevs av en del låntagare som svår.
- Att exempelsamlingen för katalogisering bör gås igenom och uppdateras.

Övergripande verksamheter, beskrivning och åtgärdsförslag

Information och marknadsföring

Dagsläget

Varje kommunal verksamhet måste idag satsa mer på information och marknadsföring än förut eftersom utbud och konkurrens i samhället har växt kraftigt.

Med Internets uppkomst och den digitala teknikens snabba utveckling har bibliotekens roll, möjligheter och position förändrats. Ett modernt folkbibliotek år 2005 har delvis ett annat innehåll än ett folkbibliotek för femton år sedan. Däremot är bilden av biblioteket hos användarna inte alltid uppdaterad.

Hur uppdaterar biblioteket invånarnas kunskap om biblioteket?

Hur når biblioteket nya användare?

Biblioteket arbetar en hel del med tryckt material och har även en digital informationsplats på bibliotekets hemsida.

Det finns i dag ingen enhetlig layout för Stadsbibliotekets produkter, ingen egentlig logga och ingen slogan för verksamheten. Det finns ingen informationsplan för verksamheten.

Det utförs idag ingen utvärdering av verksamhetens informations- och marknadsföring.

Hur mycket tid och pengar läggs ner? Tar informationen rätt vägar?

Bibliotekets informationsmaterial innehåller

- allmänt om biblioteket
- låneregler
- uppgifter om mediebeståndet
- lästips
- evenemangstips
- vägledning till bibliotekets samlingar
- vägledning till bibliotekets service

Informationsflödet om verksamheten i biblioteket

Tryckt information broschyrer, kataloger, affischer, foldrar, hyllskyltning

Digital information webbkatalogen, Ugglan – en speciell dator som visar och tillgängliggör nättjänster, Webboteket – det digitala biblioteket

Personligt informerande infodisken, lånedisken, studiebesök

Informationsflödet om verksamheten utanför biblioteket

Tryckt information annonser, foldrar på BVC, omsorgen, sjukhuset, lästips på Apoteket, affischer

Digital information hemsidan, webbkatalogen, webboteket

Personligt informerande ute i skolor, omsorg, kriminalvård, boken kommer, föredrag hos föreningar

Åtgärdsförslag

- Att förbättra kundbemötandet. Kontinuerliga samtal och utbildning krävs för att utveckla möjligheterna till bra och goda möten mellan personal och låntagare.
- Att bestämma en enhetlig layout och papperskvalité på tryckta produkter. Stadsbiblioteket producerar många tryckta informationsblad, foldrar och kataloger. Papperskvaliteten är ibland undermålig och bör ses över.
- Att ta till vara informatörens kunskap och kontaktnät.
- Att öka kunskapen bland personalen om hur man skriver lättläst. Under våren 2005 anordnar informatören en kurs i lättläst efter önskemål från kommunens webbgrupp.

- Att utforma strategier och förbättra den målgruppsriktade informationen. Vissa målgrupper är viktiga att nå med riktad och anpassad information t ex invandrare och barnfamiljer.
- Att marknadsföra biblioteket internt i den kommunala förvaltningen. Erbjud tjänstelånekort. Ett lånekort med pinkod som ger tjänstemannen förutsättningar att beställa, låna, reservera och låna om böcker via nätet. För kostnader som uppstår på kortet (fjärrlån, reservationer) skickas en faktura till respektive förvaltning. Erbjud vissa digitala tjänster som affärsdata, Ebsco Master Elite m.m sökbara från kommunens alla datorer i det administrativa nätverket.
- Att ändra och utveckla marknadsföring och informationen ut till skolorna och lärarna.
- Att erbjuda lärare att göra ett studiebesök på biblioteket och lära sig mer om informationssökning och hur man hittar i ett bibliotek. Nyanställda lärare borde ha i sin introduktion till arbetsplatsen även inlagt ett informativt besök på biblioteket.
- Att utforma en egen logga. En logga som arbetas in och därmed snabbt signalerar Mariestads bibliotek med filialer vid marknadsföring. Loggan kan användas vid affischering, i annonser och foldrar.
- Att utforma en egen färdigtryckt affisch med bibliotekets logga och bibliotekets namn. En affisch som snabbt går att klistra på evenemang, händelser, nyheter eller tips på.
- Att förbättra informationen i entrén. Det finns idag två allmänna anslagstavlor för kulturell verksamhet och en för byggnads- och stadsplaner. Det finns en bokhylla med informationsblad och broschyrer från kommun, statliga förvaltningar, intresseorganisationer och grannkommuner. Informationen är rörig och svåröverskådlig, en översyn bör göras av helheten.
- Att digitalisera all tryckt information. Alla broschyrer, foldrar, kataloger bör läggas ut som pdf-fil på hemsidan. Digitaliserat material blir tillgänglig dygnet runt och från vilken dator som helst i världen. Användarna kan själva skriva ut önskad information.
- Att bättra skyltningen. En skylt med Välkommen! på flera språk
- Aktivt försöka få lokaltidningen att uppmärksamma folkbibliotekets verksamhet och betydelse för kommuninvånarna.

Övergripande verksamhet, beskrivning och åtgärdsförslag Utbildningsplan

Folkbiblioteket är en verksamhet i ständig förändring pga. den höga teknifieringsgraden, nya medier och nya samt högre krav på olika tjänster från användarna. För att verksamheten skall utvecklas i samklang med samhället och invånarnas krav behöver bibliotekspersonalen både utbildning och fortbildning kontinuerligt.

Det finns flera utbildningsaktörer som erbjuder olika typer av fortbildning för bibliotekspersonal. Några aktörer är:

Regionbiblioteket i Västra Götaland anordnar kontinuerligt inom ett brett spektrum både kortare och längre kurser. Deras utbildningar är ofta kostnadsfria.

Svensk Biblioteksforening ordnar konferenser och verkar för ökat samarbete mellan olika bibliotekstyper.

Bibliotekstjänst har Ikoner-Akademien som anordnar konferenser främst i Lund och Stockholm.

Det är viktigt att inte enbart utbildningsutbudet styr utbildningssatsningarna. Biblioteket måste själv, eller i samarbete med andra, ordna egna utbildningar utifrån verksamhetens behov.

Allmän utbildning och fortbildning

Bemötande – stadsbiblioteket och filialerna står och faller med personalens bemötande av användarna. Ett gott bemötande leder till återbesök och aktiva användare. Biblioteket har påbörjat ett arbete runt bemötandefrågor. Arbetet fortsätter med någon aktivitet per termin. Föreläsningar och besök från olika målgrupper ger kunskap och förståelse. Under 2005 planeras föreläsningar om grupperna: synskadade, läs- och skrivhandikappade och invandrare.

Libra – bibliotekssystemutbildning krävs vid varje större uppdatering. Utbildningarna genomförs i regel i samverkan med Töreboda kommunbibliotek, Gullspångs folkbibliotek och Vadsbogymnasiets bibliotek.

Marknadsföring – hur hanterar Stadsbiblioteket information och marknadsföring. Kommunens informatör har mycket kunskap och erfarenheter som bör tas tillvara.

Omvärldsanalys – vad händer i samhället. För att förstå och utveckla bibliotekets roll i samhället krävs en ständig omvärldsbevakning och analys av omvärldsläget och verksamheten.

Enskild utbildning och fortbildning

Varje anställd måste utifrån sina arbetsuppgifter hålla sig ajour med teknikutvecklingen inom området samt utvecklingen i samhället inom sitt område.

Ett bra exempel på enskild utbildning är socialbibliotekariens utbildning inom Open media. Utbildningen ger Mariestads Stadsbibliotek förutsättningar att utveckla tjänster för en viktig och eftersatt målgrupp. Den nyinköpta specialanpassade tekniken och utbildningen medför att information och kultur tillgängliggörs på ett helt nytt sätt för kommunens invånare.

Behovet av utbildning och fortbildning skall fortlöpande tas upp vid de enskilda utvecklingssamtalen.

Verksamhetsbeskrivning och åtgärdsförslag för specialfunktion Barn- och ungdomsverksamhet

Barn- och ungdomsverksamheten består av ett varierat kulturutbud för samtliga barn och ungdomar i kommunen. Ett välfungerande huvudbibliotek med filialer utgör huvuddelen och ska erbjuda ett brett utbud av hög kvalitet på medier, barnteater, skolsamarbete och andra mötestillfällen.

Genom ett sedan länge uppbyggt kontaktnät med förskola, skola och barnavårdscentral finns stora möjligheter att ha ett väl fungerande samarbete. Det är viktigt att detta samarbete underhålls *och utvecklas* då de ovan nämnda är naturliga samarbetspartners som, mer eller mindre, når samtliga barn och deras familjer.

För verksamheten ansvarar en barn- och ungdomsbibliotekarie 40 vtr och assistenttjänster i motsvarande antal timmar.

Verksamheten består av:

- Uppbyggnad och utveckling av barnavdelningens bestånd: bilderböcker, kapitelböcker, ungdomsböcker, faktaböcker, böcker på flera olika språk tidskrifter, talböcker, cd- och kassettböcker samt barnfilmer.
- Uppbyggnad och utveckling av sagorum och ungdomsrum.
- Barnprogram: teater, sagostunder, musik, film, lovaktiviteter, tävlingar, sommarboken och utställningar.
- Studiebesök och visningar för föräldragrupper genom BVC, förskolan och grundskolan.
- Studiebesök och visningar av biblioteket för förskoleklasser och skolklasser.
- Bokprat utanför biblioteket, skolklasser och föräldramöten.
- Övrig service till skolpersonal - boktips, Btj vandringsutställningar
- Boklådor till förskolor, fritids och grundskolor
- Bokgåvor till nyfödda och 6-åringar. Vissa år får även andra barn bokgåva.
- Webb sida
- Äppelhylla – en hylla med böcker för och om barn med funktionshinder.
- Foldrar med lästips
- Filialer anordnar klassbesök/lån, bokcirkel med skolpersonal, 6-årsgåvan
- Medverkan i den nationella tjänsten Fråga barnbibliotekarien på Barnens bibliotek.

Barnen hör till gräsrotterna i hela biblioteksverksamheten. Barnen utgör en stor grupp och viktig grupp att nå ut till. Många barnfamiljer besöker regelbundet biblioteken i kommunen och lånar flitigt, medan andra kommer sällan eller inte alls.

Åtgärdsförslag

- Att nå ut till fler barnfamiljer – sagostunder, info på BVC, föräldramöten.
- Att nå ut till fler barn och familjer med andra hemspråk – samarbete förskolor, info på BVC och föräldramöten.
- Att utöka BVC-samarbetet och utveckla samarbetet med den nystartade familjecentralen Pärlan.
- Att bemanna barnavdelningen med informationsdisk. Utföra bokuppsättning och hyllstädning på öppetid.
- Att exponera video/DVD och utländska böcker bättre.
- Att skapa mer utrymme på barn- och ungdomsavdelningen. Det är för trångt idag.
- Att återanskaffa en speldator på barnavdelningen. Den har varit mycket efterfrågad.
- Att anordna programverksamhet på lördagar för barn och barnfamiljer
- Att erbjuda förskole- och skolpersonal fortbildning inom biblioteksområdet.

Verksamhetsbeskrivning och åtgärdsförslag för specialfunktion Filialverksamhet

Det finns tre filialer som är integrerade folk- och skolbibliotek, Hasslerör, Lugnås samt Lyrestad.

En filialföreståndare sköter två filialer, Hasslerör 11 vtr och Lyrestad 12 vtr och en filialföreståndare sköter Lugnås 12 vtr.

Hasslerörs filial är öppet för allmänheten sex timmar per vecka.

Lugnås och Lyrestads filial är öppet för allmänheten sju timmar per veck vardera.

Öppettiderna är fördelade på en förmiddag och en kväll på alla filialer.

Vidare finns en utlåningsstation i Sjötorp. From 1 januari 2004 sköts utlåningsstationen enligt avtal med ICA-handlaren i Sjötorp. Utlåningsstationen har öppet två timmar per vecka.

Budget och personalbemanning för all filialverksamhet ligger på miniminivå.

Filialföreståndarna sköter inköp, utlån, bokuppsättning, bokvård, gallring och krav med stöd från huvudbiblioteket.

Skolorna betalar hyra, städ och telefon för de tre integrerade biblioteken. Tidigare bidrog skolorna med pengar till inköp och ersättning av försvunna böcker.

Vid de tre integrerade folk- och skolbiblioteken finns Internet tillgängligt för allmänheten.

Filialerna är och har varit hotade vid ekonomiska besparningar. De ständiga hoten påverkar filialföreståndare och gör att låntagarna blir osäkra på verksamheten.

Antalet vuxna låntagare måste ökas på alla filialer. Idag står barnen för merparten av utlånen.

Åtgärdsförslag:

- Att helt datorisera alla filialerna och genomföra datoriserad cirkulation.
- Att lägga in alla filialers bokbestånd i den datoriserade bibliotekskatalogen. Lugnås blev klar hösten 2004. Arbetet med Lyrestad och Hassle pågår och beräknas bli klart 2005 –2006 beroende på extra arbetsinsatser.
- Att öka marknadsföringen av filialerna.
- Att nå nyinflyttade med information om filialen samt påminna hemmablinda.
- Att uppdatera internetdatorer samt arbetsdatorer.
- Att byta ut befintliga lånediskar. Lugnås samt Lyrestad fick under hösten 2004 nya begagnade diskar.
- Att lärarna vid skolorna sköter utlånen när inte biblioteket är bemannat.
- Att börja med inköp även av övriga medier, t.ex. cd-böcker

Verksamhetsbeskrivning och åtgärdsförslag för specialfunktion

Social verksamhet

Den sociala verksamheten har under lång tid växt fram, breddats och utvecklats. Den når i dag äldre, synskadade, intagna inom kriminalvården, patienter på sjukhuset, omsorgstagare och personer med läs- och skrivsvårigheter och andra personer med funktionshinder.

Verksamheten bedrivs av en bibliotekarietjänst, 30 vtr, en assistent som arbetar mot kriminalvården 4 timmar i veckan, två assistenter som arbetar med talböcker vardera ca 20 vtr, en vaktmästare som kör ut Boken-kommer samt böcker till kriminalvården.

”**Boken kommer**” är en verksamhet för låntagare som av olika skäl inte kan komma till biblioteket. Stadsbiblioteket har 12 aktiva låntagare som får böcker sista fredagen varje månad. Filialerna har tillsammans fyra ”Boken kommer”låntagare. ”Boken kommer” är en mycket uppskattad och viktig service. Dock tar servicen mycket tid, så utrymmet för utökning av verksamheten är begränsad.

Talböcker, stor stil, bok och band

Att inte kunna läsa en tryckt text är ett stort handikapp i dagens samhälle. Biblioteket tillhandahåller flera typer av media för personer med synskador, skriv- och lässvårigheter och andra funktionshinder. Stadsbiblioteket köper in alla Stor-stilsböcker som ges ut.

Talboksverksamheten är stor med många aktiva låntagare. Det finns ett bra samarbete med SRF och FMLS samt med kommunens synskadekonsulent. Arbete med att sprida kunskap om de nya digitala talböckerna – DAISY-talböcker, har pågått i flera år. En DAISY-talbok ligger på en eller två cd-romskivor och kräver en speciell spelare. DAISY-spelare lånas ut och hembesök görs vid förfrågan.

Open Media

Open Media är ett tillgänglighetsprojekt i Västra Götalandsregionen. Med hjälp av en avancerad dator, scanner och flera specialprogram kan synskadade och personer med läs- och skrivsvårigheter få tillgång till kultur och information de annars skulle missa. Socialbibliotekarien går under våren 2004 och våren 2005 en utbildning i Open Media.

Åtgärdsförslag:

- Att starta Open Media. En dator och scanner med specialanpassade teknik och program som medför att information och kultur tillgängliggörs på ett helt nytt sätt för kommunens invånare med synskador, läs- och skrivsvårigheter.
- Att marknadsföra Open Media, bland annat mot handikapporganisationerna.
- Att anställa en läs- och skrivtekniker som kan utveckla och marknadsföra verksamheten Open Media.
- Att ge mer hyllplats för Stor stils böckerna.
- Att ta bort kortlådorna för talbokslånen. Lånen registreras både manuellt och digitalt.
- Att lägga upp talbokslåntagare som kategori i katalogen.
- Att placera alla talböcker på öppen hylla och inte i magasin.
- Att utveckla samarbetet med skolorna.

Sjukhusbiblioteket

Biblioteksservicen på Mariestads sjukhus ingår i den sociala verksamheten.

Sjukhusbiblioteket är beläget på första planet mitt emot sjukhusets provtagning och laboratorium. En bra och central placering som gör att många hittar dit.

Personal från Stadsbiblioteket går dit en gång i veckan i fyra timmar. Det ordnas även bokdepositioner ute på avdelningarna. Flera neddragningar har drabbat sjukhusbiblioteket som nu har en mininivå gällande inköp och personaltid.

Avtal finns mellan Stadsbiblioteket och regionen som reglerar verksamheten.

Kriminalvården

Mariestads Stadsbibliotek ger biblioteksservice till Kriminalvården i Mariestad enligt avtal som omförhandlas varje år. Avtalet gäller inköp av media, ersättning för utlån av media samt personaltimmer. Biblioteksservicen består av regelbundna besök av assistent varannan vecka på anstalten och varannan vecka på häktet. Rödjan får besök och leverans av inköpta böcker två gånger per år, samt böcker utskickade efter önskemål.

Biblioteksservicen för de intagna är bred. Det finns ett stort behov av böcker på olika språk. Efterfrågan är stor både på ny och äldre skönlitteratur samt på facklitteratur inom de mest skilda områden.

Åtgärdsförslag:

- Att ordna en kontaktperson på varje enhet inom kriminalvården. En kontaktperson som tar ansvar och hjälper bibliotekspersonalen när problem uppstår.
- Att utöka besöken till häktet. Häktet har behov av besök varje vecka. Det utrymmet finns inte i rådande avtal.
- Att ordna med en återlämningslåda på anstalten och häktet.
- Att skriva en informationsbroschyr för kriminalvårdspersonalen. Även de intagna behöver mer och tydligare information.
- Att ta kontakt med och förhandla om biblioteksservice med det nya fängelset på Johannesberg.

Verksamhetsbeskrivning och åtgärdsförslag för specialfunktion Studiestödjande verksamhet

Mariestads Stadsbibliotek har sedan år 2000 aktivt arbetat med att utveckla bibliotekets studiestödjande funktion. Biblioteket har i olika projekt och genom infrastrukturmedel kunnat bygga upp en bas för den studiestödjande verksamheten. Biblioteket vill stärka och stödja kommunens vuxenstuderande så att ett högre antal studenter slutför påbörjad utbildning. Biblioteket vill visa att en väl fungerande biblioteksverksamhet höjer kvaliteten för vuxnas lärande. Biblioteket vill med sitt aktiva arbetssätt visa och stärka sin position för de studerande i kommunen.

Biblioteket har genomfört en grundlig investering i tekniska hjälpmedel, dataprojektor, bärbar dator, datorer för undervisning, projektduk m.m. För att inbjuda till studier på biblioteket har fyra studiebord köpts in. Biblioteket har satsat på e-böcker och abonnerar på databaser. Biblioteket har planerat, upphandlat, och utvecklat ett digitalt bibliotek – Webboteket www.webboteket.mariestad.se. Webboteket är självinstruerande och kan besökas dygnets alla timmar. Stadsbiblioteket erbjuder även personlig handledning för studerande samt erbjuder undervisning i grupp för studerande och för allmänhet (informella lärandet).

Den tekniska utrustningen (dataprojektor, datorer) har inneburit ett lyft för den pedagogiska verksamheten på biblioteket. Användarundervisning för olika grupper har fått en helt annan karaktär, mer pedagogisk och informativ. Det ändrade arbetssättet har uppskattats av studerande och lärare. Biblioteket kan nu också erbjuda utbildning och visningar i informationssökning för allmänheten. Det är en viktig del i bibliotekets funktion som stöd för individens utveckling av informationskompetens. Nya grupper av låntagare har fångats upp vid satsningen på e-böcker. En viktig utveckling av bibliotekets mediabestånd har genomförts när nya databaser och nättjänster har kunnat testas och införlivats.

Distanstuderande har idag inget lärcentrum att gå till i Mariestad. De distanstuderande i kommunen använder därför biblioteket flitigt, både läsplatser och mediabestånd. De bokar även tid för enskild handledning.

Mariestads Stadsbibliotek har sedan 1990-talet haft avtal med Komvux som reglerar biblioteksservicen till skolans studerande.

Det går inte att sätta sig till ro, trots att stora insatser gjorts under flera års tid. Vill biblioteket spela en viktig roll för vuxnas lärande, både i det formella och informella lärandet, krävs vidare utveckling och förändring. Biblioteket måste även ifrågasätta vilken roll biblioteket skall ta. Studerande vid högskolor och universitet har sitt högskolebibliotek och dubbelarbete är onödigt och oekonomiskt.

Åtgärdsförslag

- Att öka antalet personaltimmar på biblioteket. Många av de nya studerande på Komvux, högskolor och universitet är studieerfarna och behöver mycket vägledning och hjälp.
- Att äska om höjt medieanslag. Biblioteket köper i dag in kurslitteratur på basnivå samt försöker hålla en bra grundboksnivå inom alla ämnen. Ett brett utbud av nättjänster är en viktig del i ett modernt mediebestånd och en betydelsefull del för kommunens vuxenstuderande. Kostnaderna för nättjänster är en ny och växande utgift för stadsbiblioteket.
- Att öka samarbetet med Skövde högskola. Högskolans bibliotek har en hög informationskompetens och en stor kunskap i pedagogik, nättjänster och webbresurser.

Verksamhetsbeskrivning och åtgärdsförslag för specialfunktion Västgötasamlingen

Samlingen av lokalhistorisk litteratur grundlades under 1950-1970-talet av dåvarande stadsbibliotekarie Svante Sandberg. Med talrika antikvariats- och bokauktionsinköp samt en förvärvad samling från landshövding Ekmans privata bibliotek, skapade Sandberg en för ett litet folkbibliotek ovanligt rik samling med många unika västgötatryck.

Boksamlingen omfattar idag ca 6 300 volymer, varav 220 tillhör RARA-samlingen. Samlingen av västgötsk periodika omfattar ca 2000 vol. Okatalogiserat tryck, tidningar och tidningsklipp, arkivhandlingar och handskrifter upptar ca 12 hyllmeter. Äldre och nyare kartserier ingår också i samlingen. En ansvarig bibliotekarie arbetar 5-7 vtr med västgötasamlingen.

Arbetsuppgifterna består av:

- Förvärv, katalogisering och iordningställande av nyutkommen västgötalitteratur,
- Katalogisering och iordningställande av den äldre samlingen, som ännu inte är registrerad i bibliotekets datoriserade katalog.
- Service till forskare: litteratursökningar åt låntagare som besöker biblioteket, litteratursökningar och skriftliga svar på förfrågningar som kommer till biblioteket via post, telefonsamtal och e-post.
- Studiebesök och visningar av samlingen
- Lokal ABM-samverkan, ABM står för Arkiv, Bibliotek och Museum.
- Samverka med släktforskarföreningen, hembygdsföreningar, studieförbund, skolor och Hantverksskolan DaCapo.
- Utveckling av Mariestads Bildarkiv i samverkan med den ansvarige för bildarkivet.

De senaste tio årens förnyade historieintresse har medfört en allt större nyfikenhet på Mariestads lokala historia. Kurser i släktforskning och lokalhistoria tilldrar sig stort intresse. Kurserna är ständigt fulltecknade.

Förfrågningar, utlån och önskemål om visningar av Västgötasamlingen ökar stadigt. För god och kvalitativ service krävs kännedom om samlingen, särskilt som en betydande del av beståndet ännu inte är tillgänglig i den digitala mediekatalogen.

Västgötasamlingen är efterfrågad och uppskattad. Samlingen är dock svårtillgänglig och inte låntagarvänlig med avseende på bemanning, placering i huset, åtkomlighet i bibliotekskatalogen och på hyllorna .

Åtgärdsförslag:

- Att tio bibliotekarietimmars/vecka avsätts för vård och utveckling av den lokalhistoriska samlingen. Detta kan ske genom prioritering och delegering av arbetsuppgifter till förmån för den lokalhistoriska samlingens verksamhet. Behovet av ökad tillgänglighet och service kan då tillgodoses.
- Att en assistent hjälper till med bokuppsättning, finstädning och märkning av böcker. Arbetet förutsätter intresse och kunskap om den lokala historien och om samlingen.
- Att omlokalisera Västgötasamlingen i bibliotekshuset. Dagens placering på andra våningen gör att samlingen inte är lika tillgänglig som bibliotekets övriga avdelningar. Ett förslag till lösning är att flytta den öppna boksamlingen och viss efterfrågad referenslitteratur till bibliotekets läsrum.

- Att katalogisera och iordningställa de delar av samlingen som ännu inte är registrerade i den datoriserade katalogen är av högsta prioritet. Att hela västgötasamlingen är registrerad och tillgänglig är basen för verksamheten. Det sparar mycket tid för personalen och förbättrar servicen till användarna. En bra och informativ bibliotekskatalog är en god marknadsförare av den samlade kunskap som finns i vår lokalhistoriska samling.
- Att unikt forskningsmaterial görs tillgängligt genom att svårfunna artiklar i lokalhistorisk periodika, såsom Vadsbobygden, God jul m. fl., registreras och görs sökbara i bibliotekskatalogen.
- Att marknadsföring av västgötasamlingen bör öka i takt med att samlingarna iordningställts. Detta kan ske genom studiebesök, studiecirkel, produktion av utställningar, bildspel, foldrar mm.
- Att utveckla verksamheten i samverkan med i första hand Mariestads Bildarkiv, men också med hembygdsföreningar, lokala museer och arkiv samt studieförbund. Särskilt angeläget är att samverka med grundskola, gymnasium och Hantverksskolan DaCapo.
- Att utveckla en lokal ABM-portal på Internet. En digital mötesplats för lokalhistoria. En digital mötesplats som stöder såväl skolans som släkt- och hembygdsforskarens behov vid informationssökning. En digital mötesplats som uppmuntrar till forskning, studier och bevarande av vårt lokala kulturarv.

Verksamhetsbeskrivning och åtgärdsförslag för specialfunktion Mariestads bildarkiv

Samlingen består av 115 000 bilder, varav 11 000 av bilderna är inskannade och inlagda i ett digitalt bildarkiv.

Verksamheten består av:

- Identifiering och beskrivning av bilder, inmatning och redigering av poster i bilddatabasen, länkning av bilder, registervård
- Planering av bildarkivets verksamhet på biblioteket och Bildverkstan (LSS).
- Skapande av underlag för de arbetsuppgifter som utförs av Bildverkstan.
- Korrekturläsning av inmatade poster i databasen, och registervård.
- Utveckling av databasen SOFIE i samverkan med Hantverksskolan DaCapo.
- Lokal ABM-samverkan.
- Studiebesök och genomföra visningar.
- Service till forskare och andra intresserade

LSS-verksamheten på Ankaret, Bildverkstan, skannar alla bilder, gör ett visst registreringsarbete och bränner alla bilder på CD i två format.

Kultur- och fritidsförvaltningen har inget anslag till Bildarkivet. Verksamheten vid Bildarkivet utförs med fast timanställning och arbetsmarknadsåtgärder. Verksamheten blir därför sårbar. Bildmaterialet är unikt och har ett stort allmänintresse. Det är angeläget att Kultur- och fritidsförvaltningen vidtar åtgärder som säkrar ett unikt, lokalhistoriskt kulturarv åt kommande generationer.

Åtgärdsförslag:

- Att en 50 % tjänst som bildarkivarie inrättas och att ett anslag till verksamheten ställs till bildarkivariens förfogande.
- Att mata in och registrera det material bildarkivet redan har fortlöper.
- Att aktivt söka upp bildsamlingar med ett allmänt, lokalhistoriskt intresse hos privatpersoner, föreningar, företag mm. och på det sättet rädda värdefull information om stadens och bygdens historia från förstörelse.
- Att utveckla databasen SOFIE samt planera för webbpublicering. Årskiftet 2005/2006 kommer Mariestads Bildarkiv förhoppningsvis att vara tillgänglig och sökbar på Internet.
- Att marknadsföra Mariestads Bildarkiv som mottagare och bevarare av bilder och en källa för forskning, studier och kulturupplevelse. Redan idag ordnas utställningar, öppet-husdagar och visningar för grupper och enskilda. Dessa verksamheter bör öka i omfattning och kompletteras med ett närmare samarbete med skolor, studieförbund och (hembygds)-föreningar, produktion av vandringsutställningar till äldreboenden och skolor samt produktion av bildspel med anknytning till vår lokala historia. Även en folder som presenterar verksamheten bör skrivas.

Förslag till prioritering och genomförande av åtgärdsförslag under år 2005

Media och IT

- Att påbörja arbetet med en medieplan, gärna i samarbete med Töreboda kommunbibliotek och regionbiblioteket.
- Att öka inköp av efterfrågade övriga media, cd-böcker, dvd och språkkurser.

Information och marknadsföring

- Att bestämma en enhetlig layout och papperskvalité på tryckta produkter. Stadsbiblioteket producerar många tryckta informationsblad, foldrar och kataloger. Papperskvaliteten är ibland undermålig och bör ses över.
- Att öka kunskapen bland personalen om hur man skriver lättläst. Under våren 2005 anordnar informatören en kurs i lättläst efter önskemål från kommunens webbgrupp.
- Att digitalisera all tryckt information. Alla broschyrer, foldrar, kataloger bör läggas ut som pdf-fil. på hemsidan. Digitaliserat material blir tillgänglig dygnet runt och från vilken dator som helst i världen. Användarna kan själva skriva ut önskad information.
- Att påbörja arbetet med att utforma strategier och förbättring av den målgruppsriktade informationen. Vissa målgrupper är viktiga att nå med riktad och anpassad information t ex invandrare och barnfamiljer.

Barn- och ungdomsverksamhet

- Att nå ut till fler barnfamiljer – sagostunder, info på BVC, föräldramöten.
- Att nå ut till fler barn och familjer med andra hemspråk – samarbete förskolor, info på BVC och föräldramöten.
- Att utöka BVC-samarbetet och utveckla samarbetet med den nystartade familjecentralen Pärlan.
- Att exponera video/DVD och utländska böcker bättre.
- Att återanskaffa en speldator på barnavdelningen. Den har varit mycket efterfrågad.

Filialverksamhet

- Att helt datorisera alla filialerna och genomföra datoriserad cirkulation.
- Att lägga in alla filialers bokbestånd i den datoriserade bibliotekskatalogen. Lugnås blev klar hösten 2004. Arbetet med Lyrestad och Hasslerör pågår och beräknas bli klart 2005 –2006 beroende på extra arbetsinsatser.
- Att uppdatera Internetdatorer samt arbetsdatorer
- Att börja med inköp även av övriga medier, t.ex. cd-böcker

Social verksamhet

- Att starta Open media. En dator och scanner med specialanpassade teknik och program som medför att information och kultur tillgängliggörs på ett helt nytt sätt för kommunens invånare med synskador, läs- och skrivsvårigheter.

Kriminalvården

- Att ordna en kontaktperson på varje enhet inom kriminalvården. En kontaktperson som tar ansvar och hjälper bibliotekspersonalen när problem uppstår.
- Att ordna med en återlämningslåda på anstalten och häktet.
- Att skriva en informationsbroschyr för kriminalvårdspersonalen. Även de intagna behöver mer och tydligare information.
- Att ta kontakt med och förhandla om biblioteksservice med det nya fängelset på Johannesberg.

Studiestödande verksamhet

- Att äska om höjt medieanslag. Ett brett utbud av nättjänster är en viktig del i ett modernt mediebestånd och en betydelsefull del för kommunens vuxenstuderande. Kostnaderna för nättjänster är en ny och växande utgift för stadsbiblioteket.
- Att öka samarbetet med Skövde högskola. Högskolans bibliotek har en hög informationskompetens och en stor kunskap i pedagogik, nättjänster och webbresurser.

Västgötasamlingen

- Att tio bibliotekarietimmor/vecka avsätts för vård och utveckling av den lokalhistoriska samlingen. Detta kan ske genom prioritering och delegering av arbetsuppgifter till förmån för den lokalhistoriska samlingens verksamhet. Behovet av ökad tillgänglighet och service kan då tillgodoses.
- Att en assistent hjälper till med bokuppsättning, finstädning och märkning av böcker. Arbetet förutsätter intresse och kunskap om den lokala historien och om samlingen.
- Att katalogisera och iordningställa de delar av samlingen som ännu inte är registrerade i den datoriserade katalogen är av högsta prioritet. Att hela västgötasamlingen är registrerad och tillgänglig är basen för verksamheten. Det sparar mycket tid för personalen och förbättrar servicen till användarna. En bra och informativ bibliotekskatalog är en god marknadsförare av den samlade kunskap som finns i vår lokalhistoriska samling.

Mariestads Bildarkiv

- Att mata in och registrera det material bildarkivet redan har fortlöper.
- Att utveckla databasen SOFIE samt planera för webbpublicering. Årsskiftet 2005/2006 kommer Mariestads Bildarkiv förhoppningsvis att vara tillgänglig och sökbar på Internet.

Bilaga 1

Delmål för biblioteksverksamheten

Utdrag ur De kulturpolitiska målen för Mariestads kommun antagna av Kommunfullmäktige 2001

Biblioteket skall för kommunens invånare främja, säkerhetsställa och förbättra tillgängligheten till litteratur, information, upplysning, upplevelse, stimulans och kulturell verksamhet genom att

- Medverka till att skydda yttrandefriheten
- Vara neutral i politiska, religiösa och etiska frågor
- Stimulera till fri opinionsbildning samt spegla kultur- och samhällsdebatten
- Stimulera till lokal kulturell aktivitet
- Erbjuder alla kommuninvånare likvärdig tillgång till bibliotek och dess tjänster oavsett bostadsort, social och ekonomisk situation
- Utveckla barns och ungdomars möjligheter till yttrandefrihet och eget skapande
- Stimulera barns och ungdomars läsning
- Tillhandahålla medier för funktionshindrade
- Vara en kanal för samhällelig information till medborgarna
- Spela en viktig roll i den framtida IT-utvecklingen genom tillgänglighet till databaser och Internet
- Ge service till studerande på olika nivåer i utbildningssystemet samt stärka bibliotekets roll i utbildningssamhället
- Samarbeta med enskilda, föreningar, folkrörelser, institutioner och andra förvaltningar
- Samverka med andra aktörer på kultur-, utbildnings- och informationsområdena
- Medverka till att äldre tiders kulturarv tas tillvara så som det framstår i det talande och skrivna ordet
- Utveckla biblioteksresurserna för andra språkgrupper än svenska samt initiera möten mellan olika språk och kulturer
- Samverka inom området – Arkiv – Bibliotek – Museum (ABM) för att förvalta, utveckla och göra kulturarvet tillgängligt

Bilaga 2

Bibliotekslag SFS 1996:1596, tillägg SFS 2004:1261

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet.

2 § Till främjande av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet i övrigt skall alla medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek.

Folkbiblioteken skall verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare.

Varje kommun skall ha folkbibliotek

3 § På folkbiblioteken skall allmänheten avgiftsfritt få låna litteratur för viss tid.

Bestämmelsen hindrar inte att ersättning tas ut för kostnader för fotokopiering, porto och andra liknande tjänster. Inte heller hindrar den att en avgift tas ut i de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat.

4 § Ett länsbibliotek bör finnas i varje län.

Länsbiblioteket skall bistå folkbiblioteken i länet med kompletterande medieförsörjning och andra regionala biblioteksutgifter.

För den kompletterande medieförsörjningen skall också finnas en eller flera lånecentraler.

5 § Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.

6 § Det skall finnas tillgång till högskolebibliotek vid alla högskolor. Dessa bibliotek skall inom de områden som anknyter till utbildning och forskning vid högskolan svara för biblioteksservice inom högskolan och i samverkan med landets biblioteksväsen i övrigt ge biblioteksservice.

7 § Kommunerna ansvarar för folk- och skolbiblioteksverksamheten.

Landstingen ansvarar för länsbiblioteken och för biblioteken vid högskolor med landstingskommunalt huvudmannaskap.

Staten ansvarar för övriga högskolebibliotek och för lånecentralerna samt för sådan biblioteksverksamhet som enligt särskilda bestämmelser ankommer på staten.

7 a § Bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet skall samverka.

Kommuner och landsting skall anta planer för biblioteksverksamheterna.

Lag (2004:1261).

8 § Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter bl.a. genom att erbjuda litteratur på andra språk än svenska och i former särskilt anpassade till dessa gruppers behov.

9 § Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

10 § Länsbibliotek, lånecentraler, högskolebibliotek, forskningsbibliotek och andra av staten finansierade bibliotek skall avgiftsfritt ställa litteratur ur de egna samlingarna till folkbibliotekens förfogande samt i övrigt samverka med folk- och skolbiblioteken och bistå dem i deras strävan att erbjuda låntagarna en god biblioteksservice.

Bilaga 3

Unescos Folkbiblioteksmanifest 1994

Frihet, välfärd, jämlikhet och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden. De kan bara förverkligas genom välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därigenom spela en aktiv roll i samhällslivet. Medborgarnas egna deltagande i utvecklingen av demokratin är beroende av en fullgod utbildning samt en fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information.

Folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället.

UNESCO uttrycker i detta manifest sin tilltro till folkbiblioteket som en levande kraft för främjande av utbildning, kultur och information och som en viktig drivkraft i strävan efter fred och andlig utveckling.

UNESCO uppmanar därför stat, landsting och kommuner att stödja och att aktivt medverka i en utveckling av folkbiblioteksväsendet.

Folkbiblioteket

Folkbiblioteket skall som lokalt kunskapscentrum göra alla slag av kunskap och information lätt tillgänglig för sina användare.

Folkbiblioteket är till för alla, oberoende av ålder, ras, kön, religion, nationalitet, språk eller samhällsklass. Särskilda tjänster skall kunna erbjudas dem som av någon anledning inte kan utnyttja det gängse utbudet, exempelvis språkliga minoriteter, personer med olika handikapp, patienter på sjukhus eller interner inom kriminalvården.

Alla åldersgrupper skall kunna finna material som tillgodoser deras behov. Samlingar och tjänster skall omfatta alla slag av lämpliga medier, förmedlade genom modern teknologi såväl som traditionellt material. Kvalitet samt anpassning till lokala förutsättningar och behov skall tjäna som grundläggande princip. Samlingarna skall spegla tidsanda och samhällsutveckling men skall också tjäna som minne för mänsklig strävan och fantasi.

Folkbibliotekets samlingar och utbud av tjänster skall inte vara föremål för någon form av ideologisk, politisk eller religiös censur och inte heller för kommersiella påtryckningar.

Folkbibliotekets uppgifter

Folkbibliotekets huvuduppgifter är att verka för läskunnighet, information, utbildning och kultur bland annat genom att:

1. Skapa och stärka läsvanor hos barn redan från tidig ålder
2. Stödja såväl självstudier som formell utbildning på alla nivåer
3. Erbjudna möjligheter till kreativitet och personlig utveckling
4. Stimulera barns och ungdomars fantasi och kreativitet
5. Främja kunskap om kulturarvet, förståelse för kulturen och insikt om vetenskaplig forskning och utveckling
6. Vara öppna för alla konstnärliga uttrycksformer
7. Främja kontakten mellan olika kulturer och stimulera en kulturell mångfald
8. Stödja muntlig berättartradition
9. Garantera medborgarna tillgång till alla slag av samhällsinformation

10. Tillhandahålla erforderliga informationstjänster för det lokala näringslivet, för organisationerna och för olika intressegrupper
11. Underlätta utnyttjandet av informationsteknologi och förbättra kunskaperna om dess användning
12. Ge stöd till och delta i alfabetiseringsprogram för alla åldersgrupper och vid behov ta initiativ till sådan verksamhet.

Lagstiftning, finansiering och samverkan

Folkbibliotekets tjänster skall i princip vara avgiftsfria. Folkbiblioteken är ett samhällsansvar. De bör därför ha stöd i en särskild lagstiftning och bekostas av allmänna medel. Folkbiblioteken bör ses som ett viktigt led i en långsiktig strategi för kultur, informations-spridning, utbildning och ökad läskunnighet.

För att säkerställa och främja en nationell samordning och samverkan inom biblioteksområdet bör statsmakterna genom lagstiftning och biblioteksplanering fastställa en nationell bibliotekspolitik. Denna bör grundas på en samsyn och en gemensam standardnivå.

Nätverket inom folkbiblioteksområdet bör utformas med hänsyn till strukturen inom hela det allmänna biblioteksväsendet.

Ledning och förvaltning

Ett handlingsprogram bör upprättas som utifrån lokala behov tydligt fastställer mål, prioriteringar och utbud av tjänster. Folkbiblioteket bör dessutom ha en effektiv organisation och skötas på ett fackmässigt sätt.

Folkbiblioteket bör samarbeta såväl lokalt och regionalt som nationellt och internationellt med berörda intressenter; exempelvis olika användargrupper och yrkeskategorier.

Folkbibliotekets tjänster skall vara tillgängliga för alla. Detta förutsätter att biblioteksbyggnaderna är centralt belägna, att lokalerna är anpassade för läsning och studier, försedda med lämplig teknisk utrustning och ha tillräckligt öppethållande för att passa användarna. Detta innebär också att biblioteket genom uppsökande verksamhet skall erbjuda sina tjänster också till dem som inte själva kan komma till biblioteket.

Bibliotekets tjänster skall anpassas till lokala behov.

Bibliotekarien skall aktivt fungera som förmedlare av bibliotekets resurser. Grundutbildning och fortbildning för bibliotekarier är en förutsättning för en fullgod kvalitet på bibliotekets tjänster.

För att alla skall kunna ta del av bibliotekets samtliga tjänster bör det upprättas program för uppsökande verksamhet och för användarutbildning.

Att förverkliga manifestet

Beslutsfattare på alla nivåer, liksom hela biblioteksvärlden uppmanas härmed att verka för att de principer som formulerats i detta manifest omsätts i handling.

Manifestet är utformat i samarbete med International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).